

UNIVERSITAT DE BARCELONA

**MÁSTER GLOBALIZACIÓN, DESARROLLO Y COOPERACIÓN
OBSERVATORI SOLIDARITAT UB**

**LA ECONOMÍA SOLIDARIA COMO FORMA DE ORGANIZACIÓN
ECONÓMICA ALTERNATIVA AL SISTEMA CAPITALISTA GLOBAL**

**MAITE ORELLANA GAZAGA
BARCELONA, JULIO DE 2007**

ÍNDEX

1. INTRODUCCIÓ

2. ACTIVITAT ECONÒMICA D'UNA SOCIETAT, CARÀCTER SOCIAL DE L'ACTIVITAT ECONÒMICA

3 . ECONOMIA CAPITALISTA

3.1. Aspectes generals. Breu repàs històric.

3.2. Conseqüències negatives de la globalització capitalista i necessitat de canvi estructural.

4 . ECONOMIA SOLIDÀRIA

4.1. Origen.

4.2. Aspectes generals.

4.3. Alternativa a la globalització capitalista. Resposta real als problemes socials causats per aquesta.

4.4. Motor de canvi. Projecte de transformació de l'economia.

4.5. Nou enfocament conceptual a nivell de teoria econòmica.

5 . L'ECONOMIA SOLIDÀRIA EN EL CONTEXT DE LA GLOBALITZACIÓ

5.1. Característiques de l'economia solidària i de l'economia capitalista.

5.2. Elements de l'economia solidària: organitzacions, producció, distribució, mercat social, consum, comerç just, finances ètiques, moneda social.

5.3. Convivència de l'economia solidària amb el sistema capitalista. Supervivència de l'economia solidària.

6 . ECONOMIA SOLIDÀRIA I SOCIETAT CIVIL

6.1. La societat civil com a subjecte actiu del seu propi desenvolupament i d'una transformació social.

6.2. Moviments socials i economia solidària.

6.3. Rol de la cooperació per al desenvolupament.

6.4. Rol de l'Estat.

7 . ESTUDI DE CASOS PRÀCTICS

7.1. Béns i serveis.

7.2. Distribució i mercat social.

7.3. Consum i comerç just.

7.4. Finances ètiques.

7.5. Xarxes.

7.6. Altres àmbits relacionats.

8. CONCLUSIÓ: CAP A UNA GLOBALITZACIÓ COOPERATIVA I SOLIDÀRIA

1 . INTRODUCCIÓ

El propòsit d'aquest treball és donar a conèixer l'economia solidària com una forma viable d'organització econòmica, alternativa al sistema capitalista global, i reflexionar sobre les seves oportunitats de supervivència, rescatant el protagonisme de la societat civil com a motor de qualsevol canvi i el rol d'una cooperació veritablement transformadora, que treballi des de dos àmbits en conjunt amb la societat civil: d'una banda, atacant els mecanismes que permeten la reproducció del sistema a escala planetària (pressionant per al canvi polític, que juga un rol fonamental en la transformació), i per l'altra, donant suport a alternatives per configurar un canvi econòmic.

Per a això es va considerar important analitzar breument els aspectes més generals d'ambdues formes de fer economia i comparar les seves característiques i elements, per a finalment reflexionar sobre iniciatives d'economia solidària existents tant en "els països desenvolupats" com en "els països subdesenvolupats".

Per assolir qualsevol canvi, juntament amb posar en pràctica formes alternatives d'organització social, és necessari deixar de veure l'economia com una ciència abstracta i allunyada de les persones i entendre que, si bé l'activitat econòmica és fonamental ja que es refereix a proveir-se del necessari per a la subsistència, és una part més de l'àmbit de les relacions entre les persones, i com a tal és una eina per administrar de forma coherent i amb equitat els nostres recursos. Així mateix, és necessari qüestionar al capitalisme com a base econòmica natural, universal i irreversible i demostrar que la modernització, el progrés capitalista i la seva globalització no han estat ni seran, encara que s'insisteixi a justificar el contrari, beneficiosos per a la humanitat en el seu conjunt.

Finalment, cal tenir clar que l'economia solidària no es planteja com un nou model de desenvolupament, sinó com una eina al servei de la humanitat en la seva recerca cap a una satisfacció més coherent i plena de les seves necessitats.

2. ACTIVITAT ECONÒMICA D'UNA SOCIETAT, CARÀCTER SOCIAL DE L'ACTIVITAT ECONÒMICA

L'activitat econòmica és el conjunt d'activitats vinculades a la producció d'allò necessari per viure, i la circulació (distribució), consum i repartiment d'aquesta producció. És fonamental destacar el caràcter social de les activitats econòmiques, ja que són realitzades per una comunitat: les relacions econòmiques, com qualsevol tipus de relació establerta entre persones, són relacions socials.

Aquestes relacions socials que s'estableixen entorn de les activitats econòmiques determinen l'estructura econòmica d'una societat.

D'altra banda, en cada societat es poden trobar forces o recursos productius propis amb un determinat nivell de desenvolupament, que determinen la infraestructura que posseeix aquesta societat. En interrelacionar-se estructura i infraestructura, es conforma el que es coneix com mode de producció d'aquesta societat.

Això implica que la definició de progrés, entès com el desenvolupament de les forces productives d'una societat per augmentar la productivitat de la força de treball (augmentar la seva capacitat de treball) no és universal, ja que està condicionat per la finalitat que aquesta societat consideri adequat aconseguir: per exemple, un augment de productivitat pot utilitzar-se per produir més amb el mateix treball, o per produir el mateix amb menys treball. Per tant, cada societat hauria de definir la seva noció de progrés.

Així mateix, no existeix una estructura econòmica ni un mode de producció natural, ni menys encara universal, ja que aquests depenen, d'una banda, dels recursos amb que compta una societat, i per l'altre, de la presència de persones i de les relacions que s'estableixin entre elles. A més de l'estructura i infraestructura, en una societat existeix la superestructura, que són les manifestacions socials que es produeixen fora de l'activitat econòmica, encara que poden derivar-se d'ella i al mateix temps actuar sobre ella.

Aquests tres components i les seves relacions donen lloc a una formació social, que és una comunitat estructurada, determinada espacial i històricament. Dintre d'una formació social poden conviure diversos modes de producció simultàniament, encara que un d'ells serà el dominant.

3. ECONOMIA CAPITALISTA

3.1. Aspectes generals. Breu repàs històric.

En l'actualitat, a nivell mundial, el mode de producció dominant és el capitalisme, i les formacions socials funcionen entorn d'aquesta base econòmica.

Identifiquem l'economia amb capitalisme i neoliberalisme al mateix temps que ens sembla una mica abstracte i intangible, que funciona de forma natural en les grans esferes, lluny del control de les persones, com una finalitat en sí mateixa.

La pregunta és: si no existeix un mode de producció natural ni universal, com és possible que el capitalisme hagi arribat a articular amb les seves relacions una base econòmica globalitzada a escala mundial?

L'economia mundial actual pot comprendre's com un complex conjunt estructurat, i la resposta a aquesta pregunta pot trobar-se des de tres dimensions:

i. Des de la dimensió econòmica (estructura), en la pròpia reproducció de la mode de producció capitalista. En reproduir-se el procés d'inversió del capitalisme, es produeixen tendències observables a mitjà i llarg termini:

- El desenvolupament cíclic del capitalisme, produït per la no adequació de l'oferta i la demanda en el mercat, duu a que existeixin fases d'auge, crisi, depressió i recuperació, tornant novament a l'auge i així successivament (no obstant això, l'acceptació de l'existència d'aquests cicles pot tenir un rerefons ideològic, en el sentit d'acceptar que el capitalisme sempre es recupera i per tant és natural).
- La concentració i centralització de capital, ja que a partir de la voluntat dels capitalistes d'apropiar-se de més guanys, les empreses es van agrupant per créixer, desapareixen els capitals individuals per donar pas a capitals col·lectius i desapareix el capitalista-empresari per donar pas al capitalista-accionista. Així mateix, les decisions sobre la destinació d'aquests grans volums de capital estan cada vegada en menys mans.
- L'expansió exterior, com a efecte de les crisis i d'altres causes: la disminució de guanys per major competència, la recerca de creixement i la necessitat de reproduir-se una vegada abastades totes les activitats econòmiques.

ii. Des de la dimensió política (superestructura), quant a si existeix o no una acció conscient de suport a l'expansió capitalista i a la realitat de la globalització. Des dels organismes internacionals s'han imposat polítiques neoliberals orientades a la privatització, liberalització i desregulació total dels mercats (a partir del Consens de Washington, tant per al Centre com per a la Perifèria), polítiques globalitzadores guiades pels interessos del capital i restriccions a l'equitat en la distribució de la renda (per exemple a través de la flexibilització del mercat del treball: més beneficis per als capitalistes, menys salari per als treballadors).

iii. Des de la dimensió ideològica (superestructura), ja que la doctrina liberal s'ha assumit en el discurs com l'eix de l'explicació econòmica, juntament amb la suposada inevitabilitat i exhaustivitat de la globalització, i la pretensió d'imposar el pensament únic sobre l'organització del món a través del binomi mercat i governabilitat (o democràcia, que realment és llibertat absoluta per als posseïdors del capital i que s'orienta a garantir l'hegemonia de les seves idees i la tendència al totalitarisme de mercat, funcionant en la pràctica com la negació del lliure mercat i de la genuïna democràcia).

Si es repassa breument la història de l'evolució del capitalisme, s'entén que la globalització, amb els seus efectes perversos endògens i inherents, és part i conseqüència del procés de reproducció capitalista analitzat sobre la base d'aquestes tres dimensions:

El capitalisme va ser en la seva primera fase, entre els segles XV i XVIII, una activitat perifèrica, nascuda en el si de les societats europees feudals (on el mode de producció dominant era la feudal). Segons les característiques de cada zona, es van facilitar o no les condicions perquè es desenvolupés un capitalisme autònom: la disposició de recursos, la major o menor estabilitat del sistema feudal, la recerca de llibertat i la lluita contra el poder polític. En aquesta primera etapa, són fonamentals l'acumulació originària de capital (precedida per la riquesa portada des de les colònies d'Amèrica) i el component ideològic, on la reivindicació davant les estretes superestructures feudals fa promoure el liberalisme econòmic i la lliure mobilitat de capitals i de treballadors. A partir d'aquí, en el marc de la primera revolució industrial, es comencen a produir una sèrie de canvis en temes claus com la propietat dels mitjans de producció, el control sobre el procés de treball, la introducció del treball assalariat, la producció de mitjans de consum salarials i mercaderies homogènies, la mercantilització de la terra i l'aparició dels mercats nacionals i la seva consolidació.

En el marc de la segona revolució industrial (segle XVIII), sorgeix la necessitat de buscar nous mercats per a les mercaderies d'origen industrial i de comptar amb matèries primeres, produint-se la internacionalització del capital-mercaderia a través de l'expansió exterior del colonialisme. Posteriorment, s'internacionalitza també el capital-diner, ja que mitjançant l'imperialisme es comencen a exportar diners per invertir en la colònia i després exportar de tornada la producció a la metròpolis (model de monocultiu o monoproducció agrícola i minera). El sistema imperialista es consolida entre els anys 1870 i 1918, que és quan esclata la Primera Guerra Mundial, a causa de conflictes produïts per la rivalitat imperialista. L'imperialisme va representar la universalització del capitalisme i es considera que dona origen a un Sistema Capitalista Mundial com forma d'organització de les relacions econòmiques entre països amb estructures econòmiques diferents (metròpolis i colònies), amb predomini del mode de producció capitalista. El sistema es va constituir entorn de dos blocs: Centre (metròpolis) i Perifèria (colònies). S'albira aquí el naixement de la ideologia racista-desenvolupista que considera que les estructures no capitalistes de les societats colonitzades són primitives i endarrerides, i que justifica superestructuralment la subordinació dels modes precapitalistes. Després d'un nou conflicte interimperialista, que origina la Segona Guerra Mundial i enfonsa definitivament el sistema imperialista territorial, s'inicia el procés de descolonització i sorgeix l'imperialisme econòmic (o neoimperialisme). Es culmina la internacionalització del capital mitjançant la internacionalització del capital productiu, que significa la mundialització de la base econòmica. La nova forma de dominació és bàsicament econòmica, a través de les empreses multinacionals, recolzat per nous mecanismes de regulació que permeten la reproducció del sistema capitalista a escala mundial, una vegada fracassats els mecanismes de la política imperialista.

Es creen llavors el Fons Monetari Internacional i el Banc Mundial com a eixos del sistema financer internacional, que s'erigeix independent de l'activitat productiva, amb un clar control per part dels Estats Units i d'altres potències. L'activitat productiva, per la seva banda, es basa en la producció i el consum en massa.

A finals dels anys 70 i començaments dels 80, esclata una crisi sistèmica després de la pujada del preu del petroli (matèria prima en la qual es basa el model de producció en massa) i d'altres matèria primeres, produint-se una disminució del creixement i de la capacitat de l'Estat per sustentar la demanda, i es qüestionen les teories de creixement i desenvolupament aplicades fins llavors. La solució a la crisi ve en el marc del neoliberalisme, impulsat pel capitalisme anglosaxó (Estats Units i Anglaterra), que consistiria bàsicament en la privatització, la liberalització i obertura total de mercats i actius, eliminació de tot tipus d'obstacles i regulacions al lliure funcionament dels mercats. El capitalisme es recupera i troba un nou camí, dominat per les finances i dirigit pel neoliberalisme a nivell d'infraestructura, estructura i superestructura.

A través d'aquest procés s'ha arribat a on ens trobem en l'actualitat, al desbordament dels marcs nacionals per a la producció, la circulació, el consum, la distribució de les rendes i beneficis i la propietat del capital.

Segons l'exposat, el capitalisme, com manera de producció que es troba darrere del procés globalitzador, ha arribat a ser dominant a escala mundial a causa d'una sèrie d'aspectes que transcendeixen l'esfera purament econòmica, i que es troben també a les esferes política i ideològica, amb un clar interès de respondre als interessos de la classe capitalista dominant. No s'ha de perdre de vista, no obstant això, que en la mesura que té un caràcter històric, és transformable.

3.2. Conseqüències negatives de la globalització capitalista i necessitat de canvi estructural.

En el capitalisme global, l'objectiu no és la supervivència de la humanitat ni la plena satisfacció de les seves necessitats vitals, sinó el creixement sense límits, que és una finalitat en sí mateixa. El sistema només pot viure, només es legitima, mitjançant l'expansió. La formació a escala global de dos grans grups de formacions socials: les "desenvolupades" (Centre, que des d'ara anomenarem Nord) i les "subdesenvolupades" (Perifèria, que des d'ara anomenarem Sud), marcades per la desigualtat i la polarització, es reproduïx així mateix a escala local, on també es pot parlar de Centres i Perifèries, d'integrats a la vida "moderna" i de marginats i exclosos.

Ja que és inherent al propi sistema, s'han generat crisi en diversos àmbits:

- Crisi econòmica: deterioració de les economies locals o nacionals en benefici dels grans grups financers supranacionals, prioritant el capital en detriment del treball; assignació ineficaç i desigual del mercat.
- Crisi social: concentració de riquesa, polarització i repartiment cada vegada menys equitatiu de les riqueses entre els continents i en el si de cada país; exclusió, aïllament, violència, augment de pobresa creixent, inseguretat, precarietat en el treball i en l'habitatge.
- Crisi de l'ocupació: atur creixent (malgrat el creixement), degradació de les condicions de treball, deslocalització del treball, menyspreu pel treball humà, ocupacions marginades i sub-remunerats en una economia informal cada vegada més extensa.
- Crisi humana: falta de perspectives de futur, miratge del consumisme, individualisme, pèrdua d'ideals, destrucció de cultures i de maneres d'ésser i fer de molts pobles.
- Crisi política: desvalorització de l'acció dels poders públics i dels polítics, fragilitat de la democràcia i de la noció de ciutadania; falta de consens sobre com construir

una superestructura veritablement sistèmica, que pugui enfrontar als interessos de països o empreses poderoses i hegemòniques, falta de consens sobre la validesa de la globalització i imposició de la base econòmica capitalista.

- Crisi medi ambiental: mercantilització de la naturalesa, degradació accelerada del medi ambient, acumulació de residus, desertització, reducció de la biodiversitat, efecte hivernacle.

Aquest panorama d'efectes perversos globals del capitalisme no significa en absolut la fi de la tendència globalitzadora, ja que des de totes les dimensions el capitalisme imposa les seves condicions de reproducció. Per aquest motiu, es fa necessari rebutjar aquesta hegemonia des de dos àmbits:

- Des de la política econòmica internacional, amb mesures que regulin el capital financer i comercial multinacional, necessàries per posar frens al capitalisme, per canviar les regles del joc i obrir camí a altre tipus d'economia. Serien accions a nivell institucional, de superestructura.

- Des de l'activitat econòmica, ja que aquesta es troba en la base de la societat (encara que no per això té hegemonia sobre altres manifestacions de les relacions socials). Intentar canviar els valors només amb nous projectes polítics i culturals resulta insuficient si no es modifica l'estructura, l'economia de guerra i de la competència. Aquest canvi ha de tenir com a base a la societat civil, que ha de convertir-se en actor principal, i ha de recolzar-se en una cooperació bidireccional Nord-Sud. El repte és funcionar amb objectius i estructures econòmiques solidàries no excloents, no especulatives, on la persona i l'entorn siguin l'eix per aconseguir condicions dignes per a tots. El desenvolupament econòmic i tecnològic són mitjans sempre i quan estiguin al servei del desenvolupament humà, personal i col·lectiu, que són les finalitats.

En aquest treball ens centrarem en aquest últim punt, analitzant com es pot iniciar un canvi des de l'activitat econòmica, exposant com referència els elements que componen l'economia solidària.

4. ECONOMIA SOLIDÀRIA

4.1. Origen.

L'economia solidària (també coneguda com economia social), té el seu origen en el segle XVIII, amb l'impuls del cooperativisme. La segona revolució industrial va enfortir al capitalisme i amb això la polarització social. En aquest context sorgeix el cooperativisme com resposta a la convulsió econòmica i social imperant. No obstant això, l'economia solidària va quedar marginada com mode de producció en enfortir-se i fer-se dominant el capitalisme. A partir dels anys 80, dins del nou context de globalització neoliberal, davant del fracàs del sistema capitalista de respondre a les veritables necessitats materials, mentals i espirituals de la humanitat, i al fracàs dels camins alternatius que es van intentar desenvolupar (el mal cridat socialisme, que en realitat va confondre el públic, l'estatal i el social), sorgeixen iniciatives des de la pròpia societat civil que busquen ser respostes reals als problemes generats per la globalització capitalista i alhora alternatives transformadores profundes.

4.2. Aspectes generals de l'economia solidària.

L'Economia Solidària designa totes les activitats econòmiques que contribueixen a la democratització de l'economia, basades en la solidaritat i el treball. No és un sector de l'economia, sinó un enfocament transversal que inclou iniciatives en tots els sectors de l'activitat econòmica. És, per tant, una forma alternativa de concebre l'economia: una nova forma d'organització de la societat entorn dels recursos productius i el seu concepte de progrés i benestar.

A través de noves formes de funcionar entorn d'aspectes com producció, distribució, consum, mercat, finances, comerç, i altres, es planteja una alternativa al mode de producció capitalista.

El fonament de l'economia solidària és la introducció de nivells creixents de cooperació i solidaritat en les activitats, organitzacions i institucions econòmiques, de manera que genera un conjunt de beneficis socials i culturals que transcendeixen l'esfera del benefici econòmic i afavoreixen a la societat en el seu conjunt.

4.3. Alternativa a la globalització capitalista. Resposta real als problemes causats per aquesta.

La recerca de sortides enfront de l'exclusió, per part d'alguns segments de la societat civil, ha fet sorgir en molts llocs unitats productives comunitàries de petita grandària com alternativa al mode de producció capitalista. Les pròpies contradiccions de la globalització obren bretxes d'incertesa que constitueixen oportunitats per a que les persones lluitin per buscar altres formes de viure.

El sorgiment de propostes concretes en el camp de l'activitat econòmica neix com una exigència dramàtica i necessària per a aquells que han quedat marginats del sistema. Més enllà de la justificació conceptual de la necessitat d'altra forma de fer economia, o de la intenció de buscar un canvi estructural a nivell global, està la necessitat real de moltes persones, comunitats i pobles, que a nivell local han imaginat mitjans col·lectius que els permeten "arreglar-se-les" per a primer, sobreviure a la marginalitat, i després per intentar millorar les seves condicions de vida. La llavor del canvi sorgeix, la majoria de les vegades, en forma espontània des de baix i des del local.

No obstant això, no s'ha d'associar l'economia solidària només amb la pobresa, amb el sector informal o amb la població rural, ja que en diferents regions del món i des dels àmbits més diversos, moltes persones s'han aliat per crear associacions civils, organitzacions no governamentals o empreses col·lectives amb l'afany de respondre als desafiaments que representa la reestructuració de les desigualtats socials en el marc de la globalització.

Però, enfront de l'actual panorama, les solucions individuals i a curt termini evidentment ja no són suficients. Aquestes iniciatives, amb un fort component local, s'han d'inscriure en una lectura crítica de les relacions econòmiques i socials vigents, traspassant aquest marc local i arribant a incloure dinàmiques nacionals i fins i tot internacionals, contribuint així a estrènyer llaços entre les poblacions dels països del Sud i del Nord. D'aquesta manera, no romandran desconegudes i marginals i serviran també per imaginar l'estructuració d'una economia alternativa.

4.4. Motor de canvi. Projecte de transformació de l'economia.

Com forma alternativa de relació social i de pràctica econòmica, l'economia solidària participa en la lluita contra les causes de l'exclusió i la pobresa i no únicament sobre les seves conseqüències. En el difícil context històric que ens trobem, percebut per molts com una veritable crisi de civilització, l'economia solidària representa una manera de projectar processos transformadors eficaços i profunds, i de remoure la consciència i la voluntat de molts sectors que anhelan una vida millor i una societat més humana.

El camí per pensar i construir alternatives a la globalització competitiva capitalista ha de ser el camí "de baix cap amunt" i "del local al global", que parteix de la diversitat de les persones, comunitats, pobles, cultures i nacions, per construir una globalitat arrelada en aquesta diversitat i en la complementarietat dels seus

components. És un camí centrat en l'humà i en el social, en una democràcia els subjectes de la qual siguin les mateixes persones organitzades, conscients i actives que assoleixen, com a societat civil, crear una nova forma de fer economia i política orientada efectivament a l'interès general.

En aquest context, l'economia solidària enfronta desafiaments importants si vol representar un projecte real de transformació de l'economia. D'una banda, no ha de limitar-se a ser una economia local encarregada de reparar els efectes perversos de la globalització neoliberal: ha de romandre crítica, per l'intermedi de pràctiques socioeconòmiques concretes, enfront de les maneres de gestió i de producció del capitalisme. Per altra banda, ha d'evitar veure's instrumentalitzada per les institucions internacionals que, molt sovint, s'apropien de les nocions emanades dels moviments populars, les buiden del seu contingut i els atorguen un nou significat més congruent amb una visió neoliberal del desenvolupament i la democràcia.

En l'apartat 5 s'analitzarà com els elements que constitueixen l'economia solidària poden ser articulats en propostes capaces de permetre la seva expansió, per progressivament transformar les gegantesques forces productives que actualment operen en l'economia capitalista, col·locant-les al servei dels éssers humans i no de l'acumulació de riqueses d'un grup cada vegada menor de persones.

4.5. Nou enfocament conceptual a nivell de teoria econòmica.

El cooperativisme i l'autogestió, com a formes d'organització característiques de l'economia solidària, han anat acompanyats i orientats per un pensament econòmic-social formulat en termes ideològics. A partir d'aquestes formulacions, s'han establert principis orientadors i models organitzatius que es deriven en normatives de caràcter jurídic i estatutari, que indiquen com han d'estructurar-se i funcionar les organitzacions econòmiques.

Aquest pensament orientador s'ha demostrat fins ara insuficient per garantir una identitat consistent a les diferents experiències, que sovint perden el perfil inicialment desitjat i es van assemblant i subordinant a les formes capitalistes i estatals de fer economia, en part per generar confiança i convicció suficient respecte a la seva eficàcia econòmica, així com per atreure cap a elles els recursos humans, financers i materials indispensables per al seu desenvolupament i per assegurar-los l'autonomia que necessita qualsevol moviment i procés que aspiri a realitzar canvis profunds en l'economia i en la vida social.

Per aquesta raó, moltes d'aquestes experiències, mancant d'un rerafons conceptual propi que les orienti en els seus processos decisionals, sovint recorren a aquelles eines d'anàlisi proporcionades per l'economia convencional, que ha estat formulada a partir d'experiències i racionalitats molt distintes i en molts sentits oposades a les solidàries.

Per superar aquestes limitacions, és necessari un enfocament conceptual que no només respectant sinó també enfortint la identitat econòmica alternativa, expressi de manera coherent la seva racionalitat econòmica particular i li proporcioni criteris que guïin el seu procés de presa de decisions i la seva gestió.

L'economia solidària, com a nou enfocament conceptual i com a nou projecte econòmic, ofereix la possibilitat d'integració, sota una identitat social comuna, a experiències que s'han desenvolupat sota diferents denominacions i estructures organitzatives, sent en realitat convergents en els seus propòsits i estant proveïdes d'una mateixa racionalitat econòmica.

5. LA ECONOMIA SOLIDÀRIA EN EL CONTEXT DE LA GLOBALITZACIÓ

Mitjançant la comparança de les característiques d'ambdues economies i l'explicació dels elements que componen l'economia solidària, es pretén aclarir a nivell teòric les principals diferències estructurals d'ambdós modes de producció. Quan s'exposen les característiques i elements "ideals" de l'economia solidària, s'assumeix que evidentment en la realitat existeixen matisos i situacions intermèdies, que no per això deixen de tenir valor com a exemples de formes alternatives d'organització i de fer economia.

5.1. Característiques de l'economia solidària i l'economia capitalista

Economia Solidària	Economia capitalista
<p>Economia al servei de les persones: l'economia és una eina per proveir-se d'allò necessari per viure, al servei de les necessitats i del potencial de la persona. El subjecte de l'economia és la societat civil, i com a tal cada persona ha d'assumir la gestió del seu desenvolupament personal i col·lectiu, a través de la transformació i administració responsable dels recursos, mitjançant el seu treball.</p>	<p>Persones al servei de l'economia: les persones estan al servei dels objectius econòmics i de les seves pròpies necessitats de diners, a través de la mercantilització del seu treball. El subjecte de la Història és el capital, i tot és mercantilitza per engrandir-ho. Tot i que és te la idea que els recursos són escassos, són els diners concentrats en mans de poques persones allò que limita l'accés a ells, que al ser mercaderies, només estan disponibles per a qui tingui capacitat de comprar-se'ls.</p>
<p>Igualtat i horitzontalitat: satisfer de manera equilibrada els interessos de tots els protagonistes de l'activitat econòmica: socis d'una organització (empresa social), socis treballadors, clients, proveïdors, comunitat local, nacional i internacional, prioritzant les relacions d'igualtat.</p>	<p>Desigualtat i verticalitat: satisfer els interessos dels posseïdors del capital per sobre d'altres interessos, imposant relacions de dominació verticals. Es pot parlar també de desigualtat en l'accés als recursos i desigualtat d'oportunitats entre les persones.</p>
<p>Cooperació i inclusió: afavorir la cooperació per sobre la competència, tant dintre com fora de les organitzacions (empreses socials), de manera que es garanteix la inclusió de tota la comunitat en les activitats i en el repartiment dels recursos i els seus fruits.</p>	<p>Competència i exclusió: la competència actua com un mecanisme fonamental en la reproducció capitalista per a l'obtenció de benefici. Dintre de l'empresa s'incentiva la competència entre treballadors i fora, la competència entre empreses. Qui no s'ajusta a aquesta competència, queda exclòs del sistema.</p>
<p>Concepte ampli i divers de progrés: cada persona, cultura o poble, determinarà la seva pròpia noció de progrés i la seva forma de portar-la a terme.</p>	<p>Concepte únic de progrés: reduït a creixement econòmic, modernització i industrialització i identificat amb una cultura dominant.</p>

Economia Solidària	Economia capitalista
<p>Benefici social: la fi no és l'obtenció de beneficis financers, sinó la promoció humana i social (benefici social), la qual cosa no implica que no sigui imprescindible equilibrar ingressos i despeses, i fins i tot, si no va en deteriorament del benefici social, l'obtenció de beneficis financers. D'obtenir-los, aquests revertiran a la societat mitjançant el suport a projectes socials, a programes de cooperació al desenvolupament o a noves iniciatives solidàries.</p>	<p>Benefici financer: és la fi en deteriorament de qualsevol altre resultat possible. Els beneficis es reinverteixen en la pròpia empresa per assegurar el seu creixement i/o es reparteixen en forma individual als seus propietaris per sostenir la reproducció capitalista, aconseguir acaparar més excedent i consegüentment més benefici.</p>
<p>Col·lectivisme: basat en potenciar els vincles socials innats al ser humà, buscant un equilibri entre la dimensió individual i col·lectiva (no es tracta d'anul·lar la individualitat de les persones sinó de complementar-la, a través de la cooperació, amb l'aport de l'acció col·lectiva).</p>	<p>Individualisme: la interacció entre els agents econòmics es genera a partir d'interessos individuals guiats per la competència. Això provoca la desarticulació de nombrosos mecanismes de solidaritat i la desaparició d'espais de sociabilitat i trobada per enfrontar problemàtiques comunes.</p>
<p>Compromís amb l'entorn social: les iniciatives solidàries estan plenament inserides des del punt de vista econòmic, social i ecològic en l'entorn en el qual es desenvolupen, la qual cosa exigeix una acció col·lectiva de cooperació entre organitzacions i la implicació en xarxes. Aquest compromís implica prioritzar el fet d'oferir béns i serveis produïts en l'àmbit local, i que tinguin una demanda real de part de la comunitat local.</p>	<p>Desvinculació amb l'entorn social: al prioritzar l'individualisme i la competència entre empreses, es desarticula la possibilitat de cooperació entre elles (tret que sigui amb finalitats econòmiques-financeres). Tampoc es prioritza l'aport social ni ecològic a la comunitat local, i es recorre a la deslocalització de la producció i a l'oferta de béns innecessaris que fomenten el consumisme, a fi d'aconseguir un major benefici.</p>
<p>Compromís amb l'entorn mediambiental: afavorir accions, productes i mètodes de producció no perjudicials per al medi ambient a curt i a llarg termini.</p>	<p>Desvinculació amb l'entorn mediambiental: no només no s'afavoreixen accions no perjudicials amb el medi ambient, sinó que les accions estan, abans de res, al servei de la rendibilitat.</p>
<p>Iniciativa i participació social: en una economia de les persones, el fonamental és que siguin elles mateixes les responsables del seu propi desenvolupament. L'economia solidària se sustenta en les iniciatives de ciutadans que volen tenir el control sobre la seva forma de produir, consumir, estalviar, invertir i intercanviar.</p>	<p>Falta de responsabilitat i participació social: la majoria de les persones no demostra interès en què es produeix i en com es produeix, al mateix temps que pensa, erròniament, que controla el que necessita i consumeix, i que participa en la presa de decisions (emparat pel poder polític i per la suposada democràcia).</p>

<p>Petites i mitjanes organitzacions: l'opció que pren més força és la de crear petites i mitjanes organitzacions/cooperatives per afavorir la descentralització dels processos i, amb els ingressos que obtinguin, ajudar a engegar noves empreses d'aquest tipus, generant a partir d'aquí un teixit d'organitzacions que treballin en forma coordinada, entre elles i amb els consumidors.</p>	<p>Grans empreses transnacionals: es tendeix a la centralització i concentració del capital, plasmat en grans empreses transnacionals que mantenen en la marginalitat a empreses més petites i que controlen els hàbits de consum dels seus clients.</p>
--	---

5.2. Elements de l'economia solidària.

A. ORGANITZACIONS

- La forma més característica en què es configuren les organitzacions o empreses socials és la de cooperatives autogestionades (organització horitzontal). Una cooperativa és una associació autònoma de persones, sense finalitat de lucre, que s'han unit voluntàriament per plantar cara a les seves necessitats i aspiracions econòmiques, socials i culturals comunes, per mitjà d'una empresa de propietat conjunta i democràticament controlada, on preval l'autoocupació (en el cas de les cooperatives de treball). Per superar les limitacions del cooperativisme tradicional, que va acabar inserint-se en els límits del sistema capitalista, el nou cooperativisme ha d'emmarcar-se en un projecte econòmic i polític propi, que serien els valors de l'economia solidària, de manera que prevalgui veritablement el concepte de cooperació i complementarietat entre cooperatives i la recerca d'eficiència qualitativa del sistema com un tot (augmentar el benestar de cada associat, de la comunitat i de la població en general).
- Adopten la racionalitat del creixement limitat i equilibrat respecte al seu entorn, una ètica d'allò suficient, capaç de posar límits a l'activitat productiva, comercial i consumidora, i una posició crítica respecte als excessos induïts per la carrera productivista, la competitivitat i les inversions tecnològiques.
- L'organització es gestiona de la manera més autònoma possible pel que fa als poders públics o a tota tercera organització, encara que aquesta la financi.
- El criteri predominant no és la consecució de benefici financer individual sinó la consecució del benefici social de la comunitat a la qual pertany.
- Desenvolupa relacions comercials justes.

B. PRODUCCIÓ

- Els productes i serveis han de ser necessaris per a la comunitat, en el sentit que satisfacin necessitats reals.
- La producció de béns i serveis té com objectiu fonamental contribuir a millorar la qualitat de vida.

- Són fonamentals els aspectes de qualitat i durabilitat dels béns.
- Les organitzacions accepten la responsabilitat dels productes que posen en el mercat i tenen en compte la forma de produir-los (els inputs, recursos i els efectes de la producció) i que al final del seu cicle de vida, en la mesura del possible, puguin ser reciclats i/o reutilitzats.
- S'afavoreix la producció local per sobre la producció global/transnacional: s'usen els recursos més pròxims que es disposen per produir béns i serveis.
- S'afavoreix el proveïment local per sobre l'orientació a l'exportació.

C. DISTRIBUCIÓ

- Es fa necessari desenvolupar canals de distribució i espais que facin més accessibles els productes d'economia solidària, ja que en l'actualitat molts consumidors, malgrat estar sensibilitzats i ser conscients de la necessitat de reorientar el seu consum, no troben un espai on exercir un consum responsable, almenys en forma contínua.
- La distribució de productes d'economia solidària procura minimitzar el nombre d'intermediaris. La distribució no és una mera activitat comercial sinó que és una eina per afavorir la proximitat entre productors i consumidors i enfortir aquests llaços (contrari a la idea capitalista de desenvolupar grans cadenes d'intermediaris i grans superfícies de distribució que obtenen un benefici pel sols fet de distribuir).
- Alguns canals de distribució i punts de venda són: catàlegs, venda online, botigues de comerç just, cooperatives de consum, grups de consum, xarxes d'intercanvi...

D. MERCAT SOCIAL

- Per mercat social s'entén una xarxa de producció, distribució i consum de béns i serveis, que funciona amb criteris democràtics, ecològics i solidaris en un territori determinat. La base del mercat social està en la relació social entre les persones que ho componen i que cada actor actua buscant l'interès col·lectiu.
- El mercat social ho integren, entre d'altres: - Empreses socials productores de béns intermedis, de béns finals i de serveis. - Empreses socials distribuïdores. - Consumidors: consumidors individuals, grups de consum i cooperatives de consum (aquests dos últims són consumidors però també assumeixen el rol de punt de venda o de distribuïdor, respectivament, ja que es relacionen en forma directa amb el productor). - Xarxes d'intercanvi, entre persones o empreses socials (on tots són consumidors i productors, i alhora distribuïdors). - Empreses socials de suport: banca ètica, cooperatives de serveis financers, cooperatives de crèdit...
- Cada component, sigui empresa social o consumidor individual o col·lectiu, procura consumir el màxim de béns i serveis produïts per la resta dels components del mercat.
- El mercat social ha de ser impulsat des de les organitzacions representatives de l'economia solidària, a través de la potenciació de xarxes (s'analitza en l'apartat 5.3).

- En les relacions d'intercanvi és necessari introduir una ètica cooperativa, que relaciona el preu amb el cost i que busca remunerar al productor o al venedor de forma justa. Per a això, la informació sobre el cost de la producció és essencial perquè el comprador pugui fer eleccions lliures, informades i conscients. Per tant, és fonamental una relació estreta entre els actors del mercat.
- És només un mercat de béns i serveis (a diferència del capitalisme, en el qual existeixen tres mercats: de béns i serveis, laboral i de diners).
- El mercat social és un espai generador de sinèrgies, d'aprenentatge, de valors i cultura, amb vocació transformadora i mobilitzadora.

E. CONSUM

- La nostra cultura consumista suporta i justifica en bona part el nostre actual model de societat, ja que el consum és la fi del procés productiu, i es considera que una major oferta de béns de consum posats a l'abast de la ciutadania és fonamental per assolir un major benestar, i que un nivell de consum més elevat ens reporta, al seu torn, un grau superior de felicitat individual i col·lectiva. Per tant, qüestionar els nostres hàbits de consum és fonamental, juntament amb comprendre el pes del nostre rol com a consumidors.
- La percepció que es té habitualment és que consumir és satisfer una necessitat o un desig individual, però al consumir es col·labora en tots els processos que fan possible el bé o servei consumit, siguem o no conscients d'això. Aquests processos tenen implicacions de caràcter econòmic, social i mediambiental. Es tracta, doncs, d'exercir un consum responsable, tenint en compte aquestes repercussions en el moment de triar entre les diferents opcions que ofereix el mercat. El consumidor responsable és un consumidor sensibilitzat, informat, crític i conscient pel que fa a aquestes repercussions.
- A l'hora de consumir s'ha de procurar considerar no només el preu i les característiques del producte o servei, sinó també: que el producte o servei s'ajusti a una necessitat real, que la qualitat del producte sigui l'òptima, que s'estigui afavorint el consum de béns produïts en l'àmbit local, saber a quin tipus de comerç s'està donant suport, quins tipus d'empreses hi ha darrere i el seu comportament, i quin impacte ambiental té el producte consumit, considerant tot el seu cicle de vida.
- Tots els sectors socials tenen responsabilitat compartida en el trànsit cap a un consum responsable: els governs, les institucions, els productors, els consumidors, les ONGs i la societat en general.
- Donada la realitat de la desigualtat i polarització, s'entén que el consum responsable és relatiu a cada realitat social i econòmica, de tal forma que, en alguns llocs, aquest concepte hagi de posar l'accent en la necessitat de consumir menys però, en general, farà falta consumir també de manera diferent i més eficient. En tots els casos serà necessari redistribuir i garantir a tots l'oportunitat de consumir el necessari (es fa aquesta distinció en el sentit que un gran nombre de persones en el món necessiten consumir més, tan sols per sobreviure).

F. COMERÇ JUST

- El comerç internacional és en l'actualitat altre dels suports del sistema capitalista, on unes poques empreses transnacionals que dominen els organismes

internacionals i les polítiques comercials i agràries estan impulsant un model productiu, comercial i de consum injust i insostenible.

- El comerç just s'emmarca en l'àmbit de les relacions comercials internacionals, no obstant això, es planteja que el comerç internacional és un complement del proveïment local: el primer és assegurar i potenciar la producció, transformació i consum en l'àmbit local. Per a això, els importadors del Nord procuren treballar amb organitzacions que centrin la seva producció en el mercat local (no dependents de les exportacions) i no s'importen productes que ja es produeixen en l'àmbit local en igualtat de condicions. Per aquesta raó, la xarxa de comerç just ha de funcionar tant a nivell Nord-Nord, com a nivell Sud-Sud i Nord-Sud.

- A nivell d'estructura econòmica, el comerç just sorgeix com una alternativa per combatre els efectes nocius del comerç internacional i per tenir relacions d'intercanvi favorables per a ambdues parts, buscant establir el preu de la forma més equitativa possible, relacionant-lo amb el cost del producte i intentant solucionar la falta d'un real poder de negociació per part dels països pobres en els mercats internacionals.

- A nivell de superestructura, el comerç just busca treballar en la sensibilització i en la lluita per canviar les actuacions i polítiques d'empreses transnacionals i organismes internacionals, donant suport també a la lluita de les organitzacions que busquen defensar la seva sobirania.

G. FINANCES ÈTIQUES

- L'especulació i la lliure mobilitat de capitals financers potencien el sistema capitalista. El sistema financer predominant en l'actualitat és en gran part el suport d'aquesta especulació. Es regeix de manera gairebé exclusiva per criteris de beneficis i grandària, contribuint a incrementar les diferències de renda i riquesa, consolidant l'exclusió social dels sectors més desfavorits.

- El sistema financer utilitza els estalvis de les persones per crear diners a través del mecanisme del crèdit (fomentant, d'altra banda, el consum irresponsable). La possibilitat de decidir l'ús d'aquests estalvis és una font de poder, i aquest poder, que hauria de pertànyer als seus propietaris, és a dir, als estalviadors, és exercit per les entitats financeres en funció dels seus propis interessos, sense adonar als estalviadors, i sense que aquests puguin exercir cap tipus de control. Això suposa, en definitiva, que el sistema financer no només s'apropia per una banda significativa de la rendibilitat purament econòmica de l'estalvi, sinó que utilitza per a les seves pròpies finalitats el poder que duu aparellat el control d'aquests recursos.

- D'altra banda, el comportament del sistema financer des del punt de vista dels qui s'acosten al mateix com a demandants de recursos financers no és més encoratjador. El sistema financer no contempla la possibilitat de finançar alguns tipus d'empreses i projectes, ja que no s'ajusten als seus criteris de rendibilitat. En l'actualitat existeix una àmplia oferta de crèdits i préstecs, no obstant això, els criteris de concessió solen basar-se principalment en l'existència de garanties pròpies (propietat de béns o recursos) o alienes (avals), amb el que es reforça la idea que els bancs només donen diners a qui demostra no necessitar-los.

- Pel que fa al finançament de projectes d'economia solidària, la utilització d'aquests criteris funciona sovint com una barrera infranquejable per a una sèrie d'emprenedors que, per la seva pròpia situació (iniciatives d'inserció social, d'autoocupació) o per la naturalesa o dimensió dels seus projectes (activitats alternatives, innovadores, o no encaminades al benefici únicament econòmic),

manquen de recursos inicials. D'aquesta forma, una sèrie d'iniciatives socialment útils queden excloses del circuit bancari de finançament.

- Per tant, resulta necessari proposar noves formes financeres que donin resposta a les inquietuds de les persones que volen que la utilització dels seus estalvis estigui d'acord amb els seus plantejaments ètics (els estalviadors tenen dret a saber de quina manera s'estan utilitzant els seus diners: quins projectes, idees o empreses s'estan finançant amb ells) i que financin iniciatives beneficioses socialment. El crèdit ha de ser vist com un mitjà de finançament de la producció per a les necessitats i desitjos humans, i no com una finalitat en sí mateix.

- L'opció ideal és l'existència d'associacions d'estalvi i inversió, cooperatives de crèdits i bancs cooperatius que estiguin subordinats a les persones i organitzacions sòcies, en el sentit de ser transparents i respondre als interessos dels qui dipositen els seus estalvis, traslladant el control i el poder sobre les decisions a aquestes persones. Aquest camí condueix a la superació del predomini del financer sobre el productiu, així com també de l'especulació.

H. MONEDA SOCIAL

- La Moneda Social té una naturalesa distinta als diners ja que és només un instrument de mesura, no un bé amb el qual comerciar, no té interessos (acumular-la per especular no té sentit), no és escassa, la produeixen els propis usuaris, roman en les comunitats i no és absorbida pels bancs o cap a l'estranger.

- La intenció és retornar als diners la seva funció original de facilitar l'intercanvi, per tant, alguns sectors plantegen la utilització d'una moneda social com a vehicle d'intercanvi de béns i serveis, ja que els usos actuals que li donem als diners provoquen problemes que van més enllà de l'àmbit productiu.

- En la realitat, s'han portat a terme iniciatives amb moneda social en el marc d'algunes xarxes d'intercanvi.

5.3. Convivència de l'economia solidària amb el sistema capitalista. Supervivència de l'economia solidària.

L'economia solidària representa una alternativa real al sistema capitalista ja que, amb les seves característiques i elements, respon des de l'estructura econòmica a la necessitat que tenen les persones de relacionar-se econòmicament de forma més igualitària i justa. No obstant això, si bé la situació ideal és construir un mercat social on es puguin desenvolupar relacions de cooperació per sobre les de competència, en l'actualitat les iniciatives d'economia solidària funcionen majoritàriament en forma marginal o paral·lela, actuant com un paliatiu enfront de l'exclusió, i no com una alternativa prou estructurada per plantar cara al sistema capitalista. L'economia solidària no ha de tractar d'integrar-se en el sistema econòmic imperant, sinó trastocar-lo i convertir-se en la instigadora d'una globalització diferent. D'una banda, donada la realitat de la globalització, pesa el fet que no existeixi voluntat política per donar suport a un canvi a nivell macro que faciliti canvis a nivell micro; d'altra banda existeix, per a tots els participants de l'economia solidària, el problema d'haver de conviure i enfrontar-se a la competència en mercats dominats per les relacions capitalistes. Com ja s'ha introduït anteriorment, l'organització en xarxa dels actors que busquen generar alternatives de sustentació econòmica enfront l'exclusió capitalista, actua en la base de l'expansió d'una xarxa econòmica anticapitalista que pugui créixer absorbint progressivament les forces productives generades pel capitalisme.

Per assegurar la seva eficàcia i multiplicació, i que constitueixin una alternativa viable, és fonamental que les iniciatives solidàries no es desenvolupin en forma improvisada ni caòtica, sinó a partir d'un sistema planificat d'accions que s'ententeixen. És a dir, accions a nivell micro que es coordinen i potencien a través de xarxes.

Aquesta articulació pot donar-se a tot nivell, sempre reivindicant la identitat local i assegurant el benestar de la comunitat, però sense perdre de vista la visió global, a través de la formació de cadenes que integren producció, comerç, consum i finançament. Així mateix, és fonamental la connexió a través de fluxos d'informació per a compartir estratègies, valors o experiències. No es tracta necessàriament que existeixi un projecte polític únic i centralitzat que els articuli, sinó que siguin els propis objectius comuns els quals propiciïn tal articulació.

Pel que fa a les organitzacions, aquestes han de descobrir totes les formes possibles de generar i aprofitar avantatges "cooperatius" entre elles, per superar la dinàmica de la competència capitalista. Com s'ha comentat anteriorment, ocorre en la realitat que moltes cooperatives acaben competint no només amb les empreses capitalistes, sinó també amb altres cooperatives, creant així una submissió de les cooperatives a aquestes relacions capitalistes i convertint-se moltes vegades en satèl·lits de les empreses transnacionals.

Pel que fa al conjunt de l'economia solidària, és necessària una doble estratègia: d'una banda, en l'espai del mercat capitalista, desenvolupar formes i mètodes de producció, intercanvi, consum i finançament que siguin més eficients – econòmica i humanament – que els de les empreses capitalistes, i que tinguin una connotació clarament ètica; d'altra banda, en l'espai de l'economia solidària, desenvolupar relacions, cooperatives, solidàries i coordinades entre tots els elements en els processos esmentats anteriorment, de manera d'avançar cap a un mercat social.

Com ja s'ha dit, no cal oblidar que, tot i que l'economia solidària pot comportar en sí mateixa el projecte d'una nova societat, no es planteja com un projecte polític que pretengui imposar-se des de l'esfera superestructural com una espècie de "revolució". No busca imposar un únic model per a totes les cultures i totes les societats, sinó que es limita a desenvolupar principis mínims que haurien de recollir aquells models econòmics (diferents i adaptats a cada cultura) que vulguin anomenar-se solidaris.

Per tant, s'entén que qualsevol canvi es donarà en forma gradual, impulsat des de les pròpies necessitats i aspiracions de la societat civil i que com estructura econòmica més acord a les necessitats de l'ésser humà, s'ha d'anar construint pas a pas en el dia a dia (així com el sistema capitalista, per exemple, no es va fer dominant sobtadament, sinó a través d'un procés sorgit en un determinat context històric).

6. ECONOMIA SOLIDÀRIA I SOCIETAT CIVIL

6.1. La societat civil com a subjecte actiu del seu propi desenvolupament i d'una transformació social.

L'economia solidària, com a procés real, fa convergir les recerques de variats i múltiples sectors i grups:

- Grups populars i organitzacions de base, organitzats per plantar cara a les seves necessitats i problemes.
- Pobles originaris que lluiten per recuperar la seva identitat.

- Persones que volen desenvolupar iniciatives empresarials que siguin acords amb un sentit social i ètic.
- Moviments cooperatius i autogestionaris que troben en l'economia solidària una nova perspectiva per potenciar les seves experiències.
- Moviments ecologistes preocupats pels problemes mediambientals que genera l'actual mode de producció.
- Organitzacions no-governamentals que aspiren a contribuir amb noves iniciatives i experiències en processos de desenvolupament local i alternatiu.

Aquesta convergència pot materialitzar-se dintre del procés de globalització a través d'un gradual empoderament d'aquests grups per convertir-se en subjectes conscients i actius d'un autodesenvolupament personal i col·lectiu, i per subordinar l'activitat econòmica a aquest autodesenvolupament, en un camí que va del micro cap al macro.

La major part de la població mundial no és del tot conscient de la importància del seu rol com a ciutadà actiu en una possible transformació social. No obstant això, són les persones qui, en les seves relacions socials, han de prendre la iniciativa per avançar en la transformació: la societat necessita superar la inèrcia a la qual s'ha sotmès, canviant la cultura de l'individualisme, de la reivindicació i la delegació, amb les seves pràctiques paternalistes i assistencialistes, per una cultura de l'autodesenvolupament, de l'autogestió i de la complementarietat solidària. A partir d'aquí es desenvolupa un concepte integral de ciutadania: la ciutadania activa en el plànol polític, cultural i institucional, que es recolza en una ciutadania activa en l'àmbit de l'activitat econòmica.

6.2. Moviments socials i economia solidària

Els moviments socials, com a agents socials centrats en provocar un canvi social i en crear alternatives, són un element fonamental en l'impuls de l'economia solidària.

En l'àmbit polític, a través de les seves demandes per canviar les regles del joc i facilitar les condicions per al desenvolupament d'una forma alternativa de fer economia.

En l'àmbit econòmic, els moviments socials poden ser part d'iniciatives que busquen organitzar-se d'una forma distinta a l'hora de produir, i també poden ser consumidors potencials de productes i serveis de l'economia solidària. D'aquesta manera, tenen un rol central en la generació i potenciació d'un mercat social. Així mateix, el fet d'exercir com a consumidors responsables té un rerafons polític, en el sentit que al donar exemple de la lluita per la transformació de l'activitat econòmica, van generant un moviment social més ampli de presa de consciència, de pressió i d'acció.

6.3. Rol de la cooperació per al desenvolupament.

La cooperació per al desenvolupament, en el context d'una economia de les persones, té com a rol fonamental l'aliança amb aquestes persones i amb els moviments socials, de manera d'acompanyar la recerca cap al canvi social i cap a alternatives en l'esfera econòmica. Com es va esmentar anteriorment, la llavor del canvi sorgeix des de baix i des del local, i és aquí on la cooperació haurà d'actuar com un intermediari que doni suport i posi en contacte a les persones dintre de cada poble o país i entre ells, de manera que siguin les mateixes persones les protagonistes de la recerca d'alternatives, d'acord als seus objectius.

S'entén, llavors, que el concepte de cooperació no pot anar deslligat de la societat civil, en el sentit que neix d'ella i és per a ella, i que la solidaritat i cooperació es dóna a tot nivell, no és exclusiva del Nord amb el Sud, ni d'un petit grup que transfereix ajuda, sinó també és aplicable en els àmbits locals i en totes les adreces: la societat civil del Sud amb ella mateixa, la del Nord amb la del Nord, la del Sud amb la del Nord. Es tracta llavors d'establir vincles horitzontals de llarg termini entre tots els actors, que van més enllà d'una relació unidireccional donant-receptor, on tots són socis i com a tal cooperen i es complementen els uns amb els altres.

La cooperació cobra sentit donant suport aquí on s'estan produint canvis (en tots els àmbits: organitzatius, tècnics, polítics,...): no imposa des de fora sinó que acompanya. D'aquesta forma, la cooperació passa de ser "cooperació per al desenvolupament" (més encara en el sentit de desenvolupament occidental) a ser cooperació entre els éssers humans, protegint la seva diversitat i la seva autonomia: la identitat, cultura i patrimoni dels pobles, així com els seus territoris, medi ambient i recursos naturals.

Aquesta "nova cara" de la cooperació apunta a l'elaboració conjunta d'eines de desenvolupament social i econòmic i no a una transferència unilateral de recursos i tecnologia. En l'àmbit de l'economia solidària, la cooperació pot participar impulsant intercanvis de coneixements i experiències entre col·lectius o organitzacions amb problemàtiques similars (per exemple, intercanvis entre cooperatives), iniciatives de comerç just, organització de xarxes o mercats socials..., sense perdre de vista que aquestes iniciatives neixen des de la pròpia comunitat que busca desenvolupar-les.

Cobra força la idea d'una cooperació descentralitzada (que entenem com una cooperació que no prové d'un govern central – i es manté independent i deslligada dels interessos d'un país - sinó de governs locals i organitzacions no governamentals de diferents tipus, incloses les organitzacions de base local), que ha de procurar no ser instrumentalitzada pels governs centrals, organismes multilaterals o empreses que, a través d'atorgar-los finançament, pretenen controlar les seves accions i diluir els missatges que poden resultar més subversius, i que ha de ser el més participativa possible (per exemple, si ens referim a la cooperació d'un govern local o municipi, que estigui involucrada efectivament la gent que viu en la comunitat, no solament el govern com institució). La independència de la cooperació ha d'entendre's en un sentit ampli, no només en termes de capacitat d'execució, sinó també en els àmbits de decisió i de recursos.

A partir d'aquí, s'entén que la cooperació ha d'orientar-se contra l'estructura del sistema, actuant com una cooperació per a la desconexió (concepte de Samir Amin sobre prioritzar el autocentrament per sobre de l'extraversió), de manera de donar suport als pobles en la seva lluita per la supeditació de les relacions externes a les necessitats internes.

Aquesta cooperació antisistema i transformadora actua en dos àmbits: d'una banda, pressiona en la recerca d'un canvi estructural extern, a través d'atacar mecanismes/polítiques que permeten la reproducció del sistema en l'àmbit institucional (per exemple, els mecanismes comercials o els financers), i d'altra banda, dóna suport a un canvi estructural intern, impulsant alternatives i donant suport a la reestructuració cap a l'enfortiment local i cap a l'aprofundiment democràtic participatiu, posant la sobirania de la societat com a primer objectiu (per exemple, fomentant el cooperativisme).

6.4. Rol de l'Estat.

En els països existeix un equilibri contradictori entre l'economia capitalista i els Estats que, en el millor dels casos, intenten redistribuir els fruits de la riquesa. D'aquesta forma, la majoria dels Estats són còmplices i contribueixen, en major o menor mesura, a la consolidació dels mecanismes que potencien l'expansió de la globalització capitalista. Així mateix, en l'actualitat la legislació d'un país no té pes enfront de l'acció de les empreses transnacionals.

En aquest punt no es pretén aprofundir sobre quin hauria de ser el paper de l'Estat, però interessa deixar clar que, en un escenari on es busqui transformar la manera de producció imperant, l'Estat hauria de focalitzar els seus esforços i recursos a crear l'ambient propici perquè no calgui redistribuir fruits de la riquesa, sinó que la riquesa es generi de forma més equitativa i equilibrada, mitjançant la regulació dels mecanismes que permeten que el control el tinguin les grans empreses transnacionals, i mitjançant el suport a les iniciatives que busquin una organització o maneres de funcionar econòmicament diferents.

S'ha de respectar l'autonomia i la manera autogestionària d'administració de les unitats organitzatives de l'economia solidària, que serien un exemple de la democràcia veritablement participativa. Qualsevol actuació, legislació o regulació a nivell estatal hauria de reconèixer i integrar les pràctiques desenvolupades en el si de la societat civil de manera que la participació ciutadana sigui real i efectiva.

En qualsevol cas, ja que l'Estat no és el protagonista principal del canvi, hauria d'actuar com un orquestrador de la diversitat de la societat civil. L'Estat democràtic és un projecte comú, el paper principal del qual és el de promoure un sistema de sociabilitat basat en la cooperació, respecte mutu i ple desenvolupament de les persones i comunitats.

La sobirania econòmica, política i cultural de cada individu, comunitat i grup és el veritable contingut d'una democràcia, i en aquesta perspectiva, els Estats han de redefinir-se com unanimitats en la diversitat, no a costa de la diversitat, i estar al servei de les necessitats de la societat. L'Estat ha de ser cada vegada menys el principal agent polític i ha d'estar clar que les polítiques públiques no són una fi en sí mateixes sinó un mitjà per crear espais i oportunitats perquè les persones tinguin el control sobre les seves vides.

7. ESTUDI DE CASOS PRÀCTICS

En aquest apartat s'exposen alguns exemples d'iniciatives d'economia solidària, en tots els àmbits (elements) esmentats anteriorment. Ens centrarem a Catalunya per exemplificar iniciatives del Nord i a Llatinoamèrica per exemplificar iniciatives del Sud. Algunes d'aquestes iniciatives es posen com a exemples d'un àmbit en particular però articulen en el seu funcionament més d'un àmbit alhora.

7.1. BÉNS I SERVEIS

- Col·lectiu Ronda, Catalunya (www.cronda.com)

Cooperativa dedicada a les assessories en l'àmbit laboral, legal, econòmic, jurídic i mediambiental a cooperatives, així com a la defensa dels drets individuals i socials, sobretot dels col·lectius més marginats i desprotegits.

- Cooperativa Aliança Solidària, Ibagué, Colòmbia (www.alianzasolidaria.com)

Cooperativa colombiana de professionals de l'àrea de l'enginyeria i l'arquitectura que ofereix els seus serveis als sectors públics i privats de Colòmbia. Com a cooperativa, pretenen estar integrats en la seva comunitat i participar activament de l'enfortiment i desenvolupament del sector cooperatiu.

- Mol-Matric, Barberà del Vallès, Barcelona

Cooperativa de treball del sector de la fabricació de matrius que reinverteix el 80% dels seus beneficis en l'empresa per ampliar la gamma de productes que ofereixen (i així sobreviure a la competència d'empreses d'Europa de l'Est i Àsia) i reparteix la resta entre els socis treballadors i/o ho utilitza per donar suport a iniciatives amb contingut social i mediambiental.

- Xarxa Sense Fils Cooperativa, Barcelona (www.xsfcoop.net)

La XSFCOOP.net té com a objectiu oferir una alternativa al control de les telecomunicacions per part de les multinacionals, i subministrar a persones individuals i als col·lectius un accés a Internet cooperatiu i una xarxa wireless d'accés lliure. Es promou que la connexió es comparteixi entre els veïns d'un mateix edifici, creant sentiment de comunitat, però també rebaixant els costos individuals de la connexió i augmentant l'aprofitament de l'ample de banda.

7.2. DISTRIBUCIÓ I MERCAT SOCIAL

- Contrast, València (www.iuna.org/contrast)

Canal de distribució de productes i serveis d'economia solidària i llaç d'unió entre aquestes organitzacions i consumidors responsables, que neix motivat per la manca de xarxes de distribució solidàries a Espanya, a partir de la iniciativa de IUNA (promotora d'empreses d'inserció laboral). Funciona amb un catàleg on-line, englobant a empreses de productes de comerç just, de productes ecològics, empreses d'inserció sociolaboral, projectes de cooperació internacional, de finançament alternatiu i social i altres.

- TRÈVOL–SMS, Barcelona (www.mercasol.net)

Serveis al Mercat Social (SMS) té com missió la dinamització i consolidació del Mercat Social, i neix com un projecte de TRÈVOL Serveis Integrals SCCL (cooperativa de treball l'activitat principal del qual és la Missatgeria) i APASSOS (Acció i Participació Social Sostenible). El seu model organitzatiu combina la gestió cooperativa amb la inserció sociolaboral de persones en risc d'exclusió. Desenvolupa funcions d'operador logistic (distribució de mercaderies i repartiment a domicili), manipulació (gestió d'estocs, fraccionament i embalatge) i comercialització (venda per catàleg i on-line a particulars i col·lectius).

- Cooperatives de Consum i Botigues, Xarxa de Consum Solidari, Catalunya (www.xarxaconsum.net)

La Xarxa de Consum Solidari és una associació que treballa en els àmbits de consum solidari, comerç just i turisme responsable, entre d'altres. Dintre de les seves iniciatives està la creació de dues cooperatives de consum a Barcelona (El Raval i Eixample), que tenen com objectiu, a més de fomentar el consum responsable, afavorir la proximitat i el coneixement entre consumidors i productors, apostant per circuits de comercialització curts i pel treball sobre la base de l'autogestió. Els membres de la cooperativa són socis que realitzen comandes

col·lectives de productes frescos setmanalment, o que compren productes que no es fan malbé a les botigues de la Xarxa de Consum Solidari.

- Fundació Chol-Chol, Temuco, Xile (www.cholchol.org)

Fundació que neix amb la finalitat de ser un suport per al autodesenvolupament de comunitats mapuches rurals en el sud de Xile. Treballa, entre altres coses, en l'àrea d'organització comunitària i en la recerca de noves alternatives de comercialització per a béns i serveis produïts a les comunitats.

- Club Colombià de Barata (www.feriadeltrueque.com)

Xarxa de persones que intercanvien productes, serveis i coneixements, funcionant a través de crèdits (moneda social). El seu objectiu és promoure la reciprocitat i l'assistència mútua entre les persones, generant noves formes d'interacció social i econòmica, satisfent necessitats materials però també necessitats humanes com la solidaritat, la realització personal i l'acceptació social.

- LETS, Sistemes Locals d'Intercanvi i Comerç (www.gmlets.o-net.com, www.lets-linkup.com)

Són un model de xarxes d'intercanvi sorgides en els anys 80 a Gran Bretanya, amb la idea que veïns d'una mateixa comunitat intercanviessin béns i serveis sense diners. Aquesta iniciativa s'ha expandit a molts països en tots els continents, on s'han constituït xarxes de forma independent d'acord als principis LETS. Per intercanviar s'utilitza un sistema de crèdits que es mesuren a través del temps que requereix la prestació d'un servei (es fa un càlcul equivalent en el cas de ser un bé). L'objectiu és que els productes i els serveis locals tinguin preferència davant dels altres i que les persones que posseeixen pocs diners puguin usar-lo per a despeses amb productes i serveis que no es trobin en la pròpia comunitat.

- Xaingra, Xarxa d'Intercanvi de Gràcia, Barcelona

Xarxa d'intercanvi de béns, serveis i coneixements del Barri de Gràcia, sorgida de la iniciativa de l'Ateneu Rosa de Foc. A través d'una llista de correus d'Internet es realitzen tot tipus d'intercanvis directes (barates) o a través d'una moneda social (Gràcies). Periòdicament es realitza un mercat en la Plaça de la Virreina. Actualment està en creació una pàgina web per facilitar els intercanvis i eventualment servir de punt de trobada per a diverses xarxes d'intercanvi que funcionen a Catalunya.

7.3. CONSUM I COMERÇ JUST

- Revista Opcions, Barcelona (www.opcions.org)

Revista que edita el Centre de Recerca i Informació en Consum (CRIC), associació ciutadana sense ànim de lucre, per oferir informació per a un consum responsable en diferents temes claus (cada número fa una monografia sobre un producte).

- Cooperativa de Comerç Just, Xile (www.tiendacomerciojusto.cl)

Cooperativa formada per una xarxa de petits productors de diverses regions de Xile, nascuda de la iniciativa de la Plataforma Komyuniti (agrupació d'ONG's), amb la finalitat de fomentar el contacte directe entre els petits productors (artesans,

camperols, empreses socials) i consumidors, oferint també suport financer i productiu, i massificant el concepte de comerç just en el mitjà local.

- Cooperativa Kallari, Equador (www.kallari.com)

Kallari és una cooperativa autogestionada, formada per artesans i productors de cacao quechuas. L'organització de les famílies en aquesta cooperativa els ha permès tenir un major poder de negociació i vendre els seus productes en millors condicions, tant a l'Amèrica com a Europa, a més de proveir als joves d'un sentit de pertinença a la seva comunitat i el coneixement de tècniques artesanals tradicionals.

7.4. FINANCES ÈTIQUES

- Caixa Cooperativa Credicoop, Bogotà, Colòmbia (www.credi.coop)

Cooperativa d'estalvi, crèdit i serveis complementaris, de cobertura nacional, l'objectiu de la qual és contribuir al desenvolupament social, cultural i econòmic dels seus associats, el seu entorn familiar i la comunitat en general.

- COOP 57 (www.coop57.coop)

Cooperativa que ofereix serveis financers com préstecs i bestreta de subvencions a les organitzacions sòcies. Les persones poden ser sòcies col·laboradores invertint en la cooperativa però no rebent préstecs. Els diners s'inverteixen en projectes d'economia solidària amb alt contingut social.

- FETS, Finançament Ètic i Solidari, Catalunya (www.fets.org)

Associació que agrupa a nombroses entitats (associacions, fundacions, cooperatives...) que volen promoure el finançament ètic i solidari a Catalunya. Actualment treballen en un projecte de creació d'una banca ètica d'àmbit estatal.

- Triodos Bank, Barcelona i Espanya (www.triodos.es)

És un banc ètic d'origen holandès que ofereix, a persones i empreses, productes similars als que es troben en el mercat, però que assegura que les seves inversions es fan en àrees amb contingut social i medi ambiental.

7.5. XARXES

- Neticoop, Uruguai (www.neticoop.org.uy)

És una associació sense fins de lucre, creada a Uruguai en 1997 per la Confederació Uruguàia d'Entitats Cooperatives, per promoure l'ús de les noves tecnologies entre les cooperatives uruguàies, però que també pretén constituir-se en un espai d'informació, formació i intercanvi sobre temes d'interès per a les cooperatives.

- Xarxa Global d'Economia Solidària (www.redesolidaria.com.br, www.socioeco.org)

La Xarxa Global d'Economia Solidària va néixer el 2001, en el marc del primer Fòrum Social Mundial de Porto Alegre, i es compon principalment de xarxes d'economia solidària locals. Atès que existien en el món diverses xarxes actuant de manera insuficientment coordinada entre si, es va proposar la construcció d'aquesta xarxa global, amb l'objectiu d'avançar en la integració i intercanvi d'informacions,

productes, serveis i valors, contribuint a la consolidació de totes les organitzacions d'economia solidària i a enfortir el seu potencial de transformació.

- RIPESS, Xarxa Intercontinental de Promoció de l'Economia Social i Solidària (www.ripess.net)

Xarxa que té els mateixos objectius que la Xarxa Global, però se centra en l'intercanvi d'experiències a nivell intercontinental.

- Xarxa d'Economia Solidària, Catalunya (www.xarxaecosol.org)

La Xarxa d'Economia Solidària neix d'un procés iniciat a mitjans dels anys '90 entre cooperatives catalanes i brasileres. En l'actualitat formen part d'aquesta xarxa un total de 53 entitats de diversos col·lectius: cooperatives de treball, serveis i consum, empreses d'inserció, fundacions, associacions, mutualitats, societats laborals i altres, amb l'objectiu de potenciar l'activitat i l'intercanvi entre els seus membres. Funciona en forma independent però també forma part de REAS, xarxa de xarxes d'economia alternativa i solidària, a nivell de l'estat espanyol.

7.6. ALTRES ÀMBITS RELACIONATS

- Ràdio Nova Era, Talca, Xile (www.radionuevaera.cl)

Ràdio comunitària de la ciutat de Talca, en el Sud de Xile, creada a partir del Centre Cultural i Comunicacional ECO, amb la finalitat de generar un espai on els joves desenvolupin les seves potencialitats. Amb el temps s'han incorporat també altres activitats vinculades al desenvolupament social. El seu objectiu principal és aportar a la promoció cultural a nivell local, proposant accions participatives en diversos àmbits.

- Rocaguinarda, Barcelona (www.rocaguinarda.org)

Cooperativa cultural, llibreria i espai per a activitats culturals. La seva intenció és fomentar l'intercanvi d'inquietuds i experiències sobre temes culturals entre els seus associats, incentivant també la formació compartida i la realització tot tipus d'activitats culturals a nivell comunitari.

- Setmanari La Directa, Catalunya (www.setmanaridirecta.info)

Setmanari impulsat des de diversos moviments socials, l'objectiu dels quals és ser una eina per mostrar totes les realitats de la societat, tant les dels moviments socials com les dels col·lectius "invisibles" per a altres mitjans d'informació tradicionals (immigrants, prostitutes, ancians...).

- Sostre civil, Catalunya (www.sostrecivic.org)

Associació sense fins de lucre que té com a objectiu oferir solucions urbanístiques i d'habitatge respectuoses amb les persones i el medi ambient, allunyades de l'especulació. Promou la creació de cooperatives d'habitatge en règim d'ús, on la propietat dels habitatges és de la cooperativa i els socis tenen un dret d'ús indefinit pagant una quota raonable.

- Vinculant.org, Llatinoamèrica (www.vinculant.org)

Revista electrònica llatinoamericana, gratuïta i independent, l'objectiu de la qual és difondre experiències, valors i pràctiques de desenvolupament i economia solidària.

8. CONCLUSIÓ: CAP A UNA GLOBALITZACIÓ COOPERATIVA I SOLIDÀRIA

La globalització competitiva, que ha estat posada en pràctica de dalt cap avall, anul·lant la diversitat dels éssers humans, i és modelada pels interessos corporatius de les empreses transnacionals i pels interessos geopolítics dels països rics del Nord, imposa als països i als pobles, sobretot als del Sud, una lògica de desenvolupament exogen, i un model subordinat d'inserció en l'economia global. Aquest camí s'ha constituït en un obstacle a l'exercici ple de la ciutadania, sigui en el plànol local, nacional o en l'internacional.

A través d'aquest treball s'ha plantejat el protagonisme de la societat civil com a motor de qualsevol canvi, per tant, concebre a cada persona com un centre de desenvolupament de sí mateixa i de les col·lectivitats a les quals pertany, i imaginar a cada comunitat humana i nació des d'aquesta mateixa perspectiva, ens permet idear una globalització diferent, que es construeix des de baix cap amunt, i que s'expandeix sobre la base d'altra lògica i en altra adreça: creix a partir de la diversitat cultural i humana, considera l'eficiència del sistema com un tot, busca maximitzar els potencials de complementarietat, sociabilitat i germanor entre les persones, les comunitats, les organitzacions, en xarxes de relació i d'intercanvi a tots els nivells.

A aquest procés pot anomenar-se'l globalització cooperativa i solidària. No es tracta de negar el procés de globalització ni de tancar-se en l'autarquia o en els nacionalismes, sinó que, per contra, es tracta d'avançar amb la perspectiva d'una globalització alternativa a l'actual.

Es podrien visualitzar tres estadis en el procés de canvi cap a aquesta globalització: primer, un període d'oposició a la globalització capitalista i de pressió per canvis; segon, un període de conscienciació i assimilació de la idea que es pot treballar per anar guanyant espais dintre de l'economia capitalista; tercer, un lent però segur naixement d'una societat cooperativa i solidària, en la qual la ciutadania activa i altra forma de relacionar-se econòmicament es torni una realitat per a cadascuna de les persones.

El món actual sembla estar travessant l'última part del primer estat. El segon ha començat i està guanyant importància, però es farà massiu quan la conscienciació arribi a una massa crítica, ja que, com s'ha vist, el que està en joc no són només transformacions en l'esfera socio-econòmica, sinó també, i més profundament, una transformació cultural que engloba canvis en la visió del món, paradigmes, valors, actituds, comportaments, maneres de relació, aspiracions i desitjos. Una transformació personal i al mateix temps, social.

Deixar-se tancar en el fatalisme del discurs oficial, que diu que la globalització competitiva és l'únic camí cap al progrés i la nova modernitat i que cal inserir-se en ella, és acceptar la subordinació i la deshumanització com a única destinació de la humanitat. Per altra banda, reaccionar només amb paraules, denúncies i idees no canviarà ni crearà res de nou. Amb només llegir el mapa no s'arriba a la destinació. És necessari fer el camí per arribar a l'objectiu. Per tant, és necessari actuar perquè altre ordre global es torni realitat. I dintre d'aquest camí, l'economia solidària és una eina de transformació que ofereix una via alternativa i coherent per assolir una nova globalització.

BIBLIOGRAFIA

- Fons Català de Cooperació, 2000: Apuntes sobre los retos y perspectivas de la gestión local democrática en Centroamérica, México y el Caribe.
- Fons Català de Cooperació, 2001: 2º encuentro de municipalismo en Centroamérica, México y el Caribe.
- Latouche, Serge: entrevista a Cultura, La Vanguardia, 4 d'abril de 2007: La modernidad ha traicionado su proyecto.
- Maestro, Irene – Martínez Peinado, Javier: Elementos de discusión sobre la cooperación para el desarrollo en el capitalismo global, X Jornadas de Economía Crítica, Barcelona, Marzo 2006.
- Martínez Peinado, Javier: El capitalismo global, límites al desarrollo y la cooperación, Icaria Editorial.
- Pigem, Jordi: entrevista a Cultura, La Vanguardia, 4 d'abril de 2007: La Hora del Decrecimiento.
- Revista Opcions, número 1, Gener-Febrer 2002: Producción Global y Producción Local
- Unceta, Koldo: Las ONGs de desarrollo, de intermediarios financieros a intermediarios sociales, Conferencia ONGDs 2000.
- Vidal Villa, José María – Martínez Peinado, Javier: Economía Mundial, 2ª Edició, McGraw-Hill.

ADRECES WEB

- Arruda, Marcos, a Wikilearning: ¿Qué es la economía solidaria?: http://www.wikilearning.com/que_es_la_economia_solidaria-wkccp-12708-1.htm
- Biblioteca virtual de economía solidaria: <http://www.trueque-marysierras.org.ar/biblioteca2.htm>
  - Agathe Semblant, ISF Francia: Economía Solidaria ¿una alternativa real?
  - Esteban Valentí: Ante la Globalización, otro mundo es posible ¿cómo y cuál?
  - Euclides André Mance: La colaboración solidaria como una alternativa a la globalización capitalista.
  - Françoise Wautiez, Instituto de Ecología Política, Seminario 774, Marzo 2000, Santiago de Chile: Formas alternativas de desarrollo del mercado frente a la globalización.
  - Luis Razetto: Qué es la economía solidaria.
  - Marcos Arruda: Globalización y Sociedad Civil, repensando el cooperativismo en el contexto de la ciudadanía activa, 2ª edición, noviembre de 2007.
  - Wim Dierckxsens: Por un paradigma alternativo ante un neoliberalismo sin perspectiva.
- Coordinadora Estatal de Comercio Justo, <http://www.e-comerciojusto.org/es/elcomerciojusto.html>

- ECOMUR, portal de economía y enseñanza. Economía Social: <http://www.ecomur.com/ecsocial.htm>
- FETS, Finançament Ètic i Solidari, <http://www.fets.org>
- Flores, Martín, a Rebelión: Reflexiones sobre economía solidaria: <http://www.rebellion.org/noticia.php?id=44052>
- Fòrum Barcelona 2004: http://www.barcelona2004.org/esp/banco_del_conocimiento/
  - Documents Economia Solidària.
  - Documents Globalització, pobresa i desigualtat.
  - Temes Economia i Desenvolupament Humà.
- Germanies, Economía Social, http://www.germanies.org/html_release/economiasocial.html
- Izquierdo, Consuelo: El cooperativismo, una alternativa de desarrollo a la globalización neoliberal en América Latina, <http://www.eumed.net/libros/2005/ceia/index.htm>
- Organización Internacional de las Cooperativas de Producción Industrial, Artesanal y de Servicios, CICOPA: <http://www.cicopa.coop/>
- Polo de Socio-Economía Solidaria: <http://www.socioeco.org/es/>
  - Documentos de Referencia: <http://ecosol.socioeco.org/es/ressources/documents/contributions.phtml>
- REAS, Red de redes de economía alternativa y solidaria: <http://www.economiasolidaria.org>
- Red Global de Economía Solidaria: <http://www.redesolidaria.com.br/>
- Samir Amin, entrevista a Página 12, 10 d'agost de 2003: El duro mundo capitalista después del capitalismo, <http://www.pagina12.com.ar/diario/economia/2-23915-2003-08-10.html>
- Selba, Recursos para una vida simple, natural y perdurable. Economía solidaria: <http://www.selba.org/economia.htm>
- SIMAS, Servicio de Información Mesoamericano sobre Agricultura Sostenible, <http://www.simas.org.ni/>
- Xarxa de Consum Solidari, <http://www.xarxaconsum.net/>